

تهران - آنکارا، مقابل روسیه

توسعه میدان گازی

سرمایه‌گذاری ترکیه در ۳ فاز پارس جنوبی، به روش بیع متقابل انجام می‌شود.

امضای تفاهم‌نامه همکاری گازی بین ایران و ترکیه در سفر وزیر انرژی این کشور به تهران، یکی از مهمترین تحولات در روابط ۲ کشور در بخش انرژی طی سال‌های اخیر است. این تفاهم‌نامه، با محوریت توسعه فازهای ۲۳ و ۲۴ میدان گازی پارس جنوبی و با مشارکت و سرمایه‌گذاری طرف ترک، با شرط فروش ۵۰ درصد گاز این فازها به ترکیه پس از تولید، به امضا رسیده است. اما بخش مهم دیگر این تفاهم‌نامه، به توافق طرفین در خصوص ترانزیت ۳۵ میلیارد مترمکعب گاز طبیعی در سال، از خاک ترکیه به اروپا بر می‌گردد. اروپا از مهمترین بازارهای هدف صادرات گاز جمهوری اسلامی ایران است که با وجود تمایل شدید کشورهای منطقه، انحصار صادرات گاز به اروپا طی سال‌های اخیر، همچنان در اختیار دولت روسیه بوده است و این کشور نیز در موقعیت‌های مختلف، حداکثر استفاده را از ابزار مزبور در پیشبرد اهداف سیاسی و اقتصادی خود در تعامل با اروپا برده است.

روسیه سیاست‌های عمل‌گرایانه‌ای را در زمینه حفظ موقعیت انحصاری خود در بازار گاز اروپا به کار گرفته است. این کشور از موقعیت ویژه سیاسی و اقتصادی خود، در کشورهای عضو جامعه مستقل مشترک‌المنافع استفاده و بخش عمده سهام شرکت‌های انتقال گاز این کشورها را از طریق شرکت گاز پروم خریداری کرده است. مسکو به این ترتیب، تضمین‌های لازم را برای محدودسازی حضور ایران - به عنوان بازیگر بالقوه بزرگ بازار گاز دنیا - در بازار جذاب اروپا، دریافت کرده است.

برآوردها نشان می‌دهد که علاوه بر تلاش روسیه برای تثبیت موقعیت انحصاری خود در بازار گاز اروپا، گاز پروم طی سال‌های آینده، توان کافی را برای تأمین گاز این منطقه، در کنار تأمین سایر قراردادهای گازی روسیه در شرق آسیا ندارد. این به مفهوم آن است که اروپا، باید شاهد روزهایی باشد که با وجود تأمین نظر مقامات کرملین در تداوم همکاری‌های سیاسی و اقتصادی، گاز مورد نیاز خود را دریافت نکند. چرا که اساساً، گاز کافی برای تزیق به خطوطی که روانه اروپا شده‌اند وجود ندارد.

روسیه از سوی دیگر، تمایل خود را برای حضور فعال در طرح‌های صادراتی گاز ایران به بازارهای مختلف شرق و غرب نشان داده است. گاز پروم به صورت رسمی پیشنهاداتی را برای مشارکت در صادرات

فرآورده‌های نهایی به دست می‌آید. فدل قیث، تحلیلگر ارشد انرژی در مؤسسه اپنهايمر، معتقد است که اجرای طرح اوپاما برای عرضه ذخایر نفت خام ایالات متحد به بازار، می‌تواند قیمت‌های نفت را تا ۵۰ درصد کاهش دهد. وی با اشاره به تجارب قبلی ایالات متحد در این زمینه می‌گوید: «در زمان دولت‌های بوش و کلینتون در دهه ۹۰ این کار توانست قیمت‌های نفت را به طور مشخصی کاهش دهد.» به گفته وی، برای حداکثرسازی تأثیر این سیاست که در درجه اول، اثرات روانی فراوانی بر بازار خواهد داشت، اوپاما نباید اعداد واقعی را افشا کند تا فعالان بازار نتوانند پیش‌بینی روشنی در این زمینه داشته باشند. وی معتقد است، نباید بازار اطلاع یابد که چه مقدار نفت عرضه خواهد شد!

در خصوص ارزیابی طرح ۱۵۰ میلیارد دلاری اوپاما برای جایگزینی سوخت‌های سبز به جای سوخت‌های فسیلی، باید گفت که به زمان بیشتری نیاز است. به اعتقاد بیشتر کارشناسان، این اقدام را باید گامی مثبت قلمداد کرد. بوتل در این خصوص می‌گوید: «من فکر می‌کنم ما - جمهوری خواهان و دمکرات‌ها - باید هر کاری را که می‌توانیم، در این زمینه انجام دهیم. اگر برنامه‌ای در این خصوص داریم، نسبت به آن متعهد باشیم و خود را وقف آن کنیم، در این صورت، می‌توانیم با اطمینان از حرکت رو به جلو صحبت کنیم.» برخی کارشناسان معتقدند که نقش آفرینی شرکت‌های نفتی در صحنه سیاست‌های داخلی و خارجی ایالات متحد، بیش از آن چیزی است که معمولاً درک می‌شود. این در حالی است که سیاست‌های اعلام شده از سوی اوپاما در بخش انرژی، ظاهری غیرنفتی و به عبارت بهتر ضدنفتی دارد. بر این اساس باید منتظر بود و دید اوپاما تا چه حد در اجرای سیاست کاهش اعتیاد ایالات متحد به نفت خارجی موفق خواهد بود. هر چند این سیاست، بخشی از برنامه‌های اعلام شده بوش را در بخش انرژی نیز تشکیل می‌داد، اما نتیجه آن، افزایش قیمت‌های نفت تا حدود ۱۵۰ دلار بود. ■

متحد قرار گرفته بودند، اما برخی قسمت‌های آن، پیشنهادهایی کاملاً جدید محسوب می‌شوند. استفاده از ذخایر استراتژیک نفت آمریکا، برای کاهش قیمت نفت و کاهش مجوزهای صادره برای حفاری در دریا، پیشنهادهایی جدید محسوب می‌شوند که نگرش حاکم بر آن، دارای مغایرت‌هایی آشکار با دیدگاه جمهوری خواهان است.

به اعتقاد بسیاری از کارشناسان، موفقیت این سیاست‌ها در گروی همکاری هر دو حزب است. اوپاما در خصوص اثربخشی استفاده از ذخایر استراتژیک نفت خام ایالات متحد، برای تعدیل قیمت‌های نفت گفته است: «فروش ذخایر استراتژیک نفت خام آمریکا، به عنوان سازوکاری کوتاه‌مدت در گذشته، توانسته طی دو هفته، قیمت‌های نفت را کاهش دهد.» به همین منظور، وی خواهان فروش ۷۰ میلیون بشکه از ذخایر استراتژیک نفتی آمریکا است.

در حال حاضر، ذخایر استراتژیک نفت آمریکا، رقمی معادل ۷۰۰ میلیون بشکه است که در معادن بزرگ نمک در امتداد خلیج مکزیک ذخیره شده است. این ذخایر پس از اولین بحران نفتی در سال ۱۹۷۰ و با هدف مقابله با بحران‌های مشابه ایجاد شده است. از سال ۲۰۰۱ دولت بوش با هدف افزایش میزان ذخیره‌سازی نفت به ظرفیت کامل (۷۲۷ میلیون بشکه) و احتمالاً افزایش میزان ذخایر به ۱/۵ میلیارد بشکه، روزانه ۷۰ هزار بشکه به این ذخایر افزوده است.

پیتر بوتل، تحلیلگر اقتصادی در شرکت مدیریت ریسک «کامرون هانوفر»، اثر طرح اوپاما را در کاهش قیمت نفت ناچیز می‌داند. وی می‌گوید: «۷۰ میلیون بشکه نفت، تنها مصرف سه روز و نیم ایالات متحد را تأمین می‌کند و اثر ناچیزی بر قیمت‌ها خواهد گذاشت.» به گفته وی، این اقدام تنها می‌تواند ۵ تا ۱۰ دلار از قیمت نفت بکاهد. وی در عین حال معتقد است که چنانچه دولت، نفت را به روش «نت‌بک» به پالایشگاه‌ها بفروشد، می‌تواند بر قیمت فرآورده‌ها تأثیرگذار باشد. در روش نت‌بک، قیمت نفت خام با تفریق هزینه‌های پالایش، بازاریابی، انتقال و سود، از قیمت بازار

گاز ایران به هند، پاکستان (خط لوله صلح) و اروپا ارایه کرده است. همچنین به نظر می‌رسد، این کشور به ایده تشکیل سازمان کشورهای صادرکننده گاز، به عنوان فرصتی برای تأمین بیشتر منافع خود در بازارهای جهانی، از طریق نظارت بر سایر بازیگران بخش عرضه نگاه می‌کند.

شکاف آنکارا - مسکو و فرصت‌های تهران

با وجود همکاری‌های گسترده‌ای که بین ترکیه و روسیه در بخش گاز طبیعی طی سال‌های گذشته وجود داشته است، اما ۲ کشور در ماه‌های اخیر، نوعی از واگرایی را در روابط خود در بخش انرژی نشان داده‌اند. نگاه استراتژیک آنکارا به مقوله ترانزیت انرژی و برنامه‌ریزی‌های کلان این کشور برای بهره‌گیری از فرصت تبدیل شدن به بزرگترین

ترانزیت‌کننده انرژی به اروپا، تردیدهای جدی مسکو را در زمینه تداوم همکاری‌ها با آنکارا دامن زده است، به طوری که روسیه با تغییر نگاه خود به ترکیه طی ماه‌های گذشته، ضمن توقف همکاری‌های آتی، متوجه سایر گزینه‌های موجود در اروپای شرقی از جمله یونان، بلغارستان و لیتوانی شده است. روسیه با این چرخش سیاسی، در واقع عزم خود را برای جلوگیری از تبدیل ترکیه به یک هاب بزرگ انرژی برای اروپا و استفاده از مزایای چنین موقعیتی به نمایش گذاشته است.

روسیه نگرانی‌های زیادی از بابت احتمال نفوذ ایران به بازار گاز اروپا دارد و تاکنون تلاش‌های زیادی را برای ممانعت از تحقق این ایده به کار بسته است. کنترل شبکه خطوط انتقال گاز اوکراین، بلاروس، ارمنستان و تلاش برای مسدود کردن مجاری احتمالی

نفوذ ایران به بازار اروپا، بخشی از تلاش‌های مسکو در این زمینه بوده است.

با این حال به نظر می‌رسد، شکاف ایجاد شده بین روسیه و ترکیه در این بخش، فرصت‌های جدیدی را برای توسعه همکاری‌های تهران - آنکارا ایجاد کرده است؛ فرصت‌هایی که بهره‌گیری از آنها می‌تواند نقش ایران را در بازارهای جهانی، به عنوان دومین دارنده ذخایر اثبات شده گاز دنیا پُررنگ‌تر ساخته و زمینه را برای انحصارزدایی از بازار اروپا و راهیابی ایران به یکی از گسترده‌ترین بازارهای گازی دنیا فراهم سازد. اکنون و در شرایطی که روس‌ها همواره تلاش کرده‌اند در صحنه‌های مختلف سیاسی از کارت‌های خود در بازی با طرف‌های تجاری بهره ببرند، تهران نیز فرصت مناسبی را در اختیار دارد تا بازی موفقی را در بخش انرژی، در مقابل روس‌ها ارایه کند. ■

نفت در ماهی که گذشت

قیمت نفت همچنان به روند کاهشی خود ادامه می‌دهد.

کاهش ارزش دلار از یک سو و نگرانی‌های مربوط به رکود اقتصادی از سوی دیگر، فشارهای متضادی را بر قیمت نفت وارد کرده‌اند، به طوری که در هفته اول نوامبر، قیمت‌های نفت خام، تحت تأثیر این عوامل با نوساناتی همراه بود. در بازار نیویورک، بهای نفت خام وست تگزاس اینترمدیت، برای تحویل در ماه دسامبر ۲۷ سنت افزایش یافت و به بشکه‌ای ۶۱/۰۴ دلار رسید. لازم به ذکر است که

همین سطح باقی خواهند ماند، اما باید توجه داشت که کاهش تولید آپیک در ابتدای راه است و می‌تواند فشار فزاینده‌ای را بر قیمت‌ها وارد کند. مؤسسه Oil Movements، خبر از کاهش ۳۰۰ هزار بشکه‌ای صادرات روزانه نفت آپیک می‌دهد. از سوی دیگر باید توجه داشت که رکود اقتصادی می‌تواند میزان تقاضا و قیمت نفت را بسیار بیش از آنچه که تصور می‌شود، کاهش دهد.

قیمت نفت خام ایران در ۷ آبان

منطقه	نفت سبک	نفت سنگین
آسیا	۵۳/۷۴	۵۱/۲۲
شمال غربی اروپا	۵۲/۰۴	۵۰/۱۷
مدیترانه	۵۵/۲۰	۵۰/۴۰
آفریقای جنوبی	۵۳/۳۰	۵۱/۴۵
میانگین وزنی	۵۳/۴۷	۵۱/۰۷

استخراج: «اقتصاد ایران» از امور بین الملل شرکت ملی نفت.

معدل قیمت نفت خام (۱۱ تا ۱۷ آبان)

منطقه	نفت سبک	نفت سنگین
آسیا	۵۶/۸۰	۵۴/۲۸
شمال غربی اروپا	۵۵/۳۲	۵۳/۴۵
مدیترانه	۵۵/۴۸	۵۳/۶۸
آفریقای جنوبی	۵۶/۵۸	۵۴/۷۳
میانگین وزنی	۵۶/۶۱	۵۴/۲۵

استخراج: «اقتصاد ایران» از امور بین الملل شرکت ملی نفت.

قیمت نفت خام در معاملات روز پنجشنبه (۶ نوامبر)، با کاهش شدیدی روبه‌رو شد و به پایین‌ترین سطح طی ۱۹ ماه گذشته رسید. قیمت این نوع نفت خام، طی روزهای اول تا هفتم نوامبر، در مجموع حدود ۱۰ درصد کاهش یافت. بهای بنزین و سوخت حرارتی نیز با اندکی افزایش، به ترتیب به ۱/۳۵ و ۱/۹۷ دلار در هر گالن رسید. در بازار لندن، بهای هر بشکه نفت خام برنت دریای شمال، تحویلی در ماه دسامبر، با ۸ سنت کاهش به ۵۷/۳۵ دلار رسید.

این در حالی است که افزایش آمار بیکاری در ایالات متحد، سبب کاهش ارزش دلار گردیده است. از سوی دیگر، برنامه کاهش نرخ بهره در کشورهای ناحیه یورو، بار دیگر ارزش دلار را در برابر یورو تقویت کرد.

با تثبیت قیمت نفت در محدوده ۷۰-۶۰ دلار، برخی از تحلیلگران می‌گویند، قیمت‌ها تا مدتی در